

Zeldzame rassen en het beheer van Noard-Fryslân Bûtendyks

In het nieuwe Europese Landbouwbeleid zal er extra aandacht komen voor het behoud van biodiversiteit. In het vorige nummer van ZH is gewezen op de mogelijkheid om zeldzame landbouwrasen in te zetten bij het beheer van natuurgebieden. Hiermee wordt de biodiversiteit in een dubbelslag versterkt. In dit artikel staat het beheer van een groot natuurgebied centraal en de (on)mogelijkheden om hierbij zeldzame landbouwhuisdieren te betrekken.

Langs de waddenkust van Friesland ligt buitendijks, tussen Zwarte Haan en de pier van Holwerd, een uitgestrekt natuurgebied dat bestaat uit zomerpolders, kwelders en slikvelden: Noard-Fryslân Bûtendyks. Het gebied is belangrijk als foeragegebied voor bijvoorbeeld brandganzen en rotganzen, als broedgebied voor kluut, visdief en Noordse stern en vooral ook als rustgebied voor wadvogels tijdens hoogwater op de Waddenzee. In de jaren tachtig is na veel strijd besloten dit gebied niet in te polderen ten behoeve van de landbouw, maar er natuurgebied van te

maken. Tot dan toe gebruikten boeren de zomerpolders en kwelders voor de aardappelteelt en het jongvee. Nu kreeg It Fryske Gea, de provinciale natuurbeschermingsorganisatie, de taak het gebied te beheren. Daartoe is inmiddels circa 90 procent van het gebied aangekocht. Jan Jelle Jongsma en Albert Wester, respectievelijk districtshoofd en opzichter bij It Fryske Gea, zijn verantwoordelijk voor het beheer. Noard-Fryslân Bûtendyks is een halfnatuurlijk landschap, grotendeels door de natuur zelf gevormd, maar door de mens een handje geholpen met zoge-

noemde landaanwinningswerken, rijshouten dammetjes die het slib moesten vasthouden. En zo wordt het nu ook beheerd: het zoute en slikrijke water van de Waddenzee zorgt voor ophoging van de kwelders en houdt de typische kwelderbegroeiing in stand. Als experiment zijn de zomerkaden om de zomerpolders op een paar plaatsen geslecht, zodat ook hier de Waddenzee voor ophoging en verjonging kan zorgen. De vroegere landaanwinningswerken heten nu 'kwelderwerken' en blijven behouden als bescherming tegen de zee. Daarnaast is er beweiding nodig om het terrein open te houden.

Begrazing

Er loopt een onderzoek naar het juiste begrazingspatroon. Inmiddels is duidelijk dat zonder begrazing de kwelderbegroeiing zich ontwikkelt tot een eentonige, ruige vegetatie van overwegend zeekweek,

Albert Wester is bij het Fryske Gea verantwoordelijk voor het Bûtendyks gebied

een woekerend, oninteressant gras. It Fryske Gea streeft naar een half natuurlijke, beweidde kwelder waarin zich zoveel mogelijk natuurlijke processen kunnen voltrekken. Bij een inventarisatie, die zelfs de beheerders verraste, keken ze op van de rijkdom aan insecten. Dat heeft alles te maken met de extensieve beweiding. Daardoor komen er meer plantensoorten voor met hun eigen specifieke bijbehorende insecten, die op hun beurt weer ander leven, zoals vogels, aantrekken. De inventarisatie noemt 388 insectensoorten, waarvan 59 kenmerkend zijn voor de kust. Verder nog 33 spinnensoorten, 28 zoogdieren en 238 vogelsoorten.

Inscharing

Voor deze beweiding is het gebied van

circa 4.200 ha verdeeld in diverse percelen waarop achtendertig pachters in het zomerseizoen hun vee laten grazen. Het gaat daarbij om paarden, koeien en schapen, die er samen voor zorgen dat er een gevarieerde vegetatie ontstaat. Het beweidingseizoen loopt van 1 april tot 15 oktober, maar in de praktijk kan het vee pas half mei het land op in verband met de ganzenvraat. Vanwege het broedseizoen geldt tot 15 juli een veebezetting van 1½ gve (grootvee eenheid) per ha, daarna is dat circa 3 gve. Op de kwelders, met een minder dichte begroeiing dan op de zomerpolders, houdt men een veedichtheid van 0,4 tot 0,7 gve aan. Na 15 juli mag de vegetatie worden gemaaid en als ruwvoer worden afgevoerd. Er kunnen elk jaar circa 14.000 stuks vee worden ingeschaard. Hier liggen dus kansen voor het gebruik van zeldzame rassen. De pachters zijn echter zelf verantwoordelijk voor het vee en zij bepalen welke soorten en rassen zij inscharen. Het buitendijks gebied blijft toch wat risicovol en dat weerhoudt hen ervan om kostbaar of zeldzaam vee in de zomerpolders te laten grazen. De zomerpolders blijven weliswaar de gehele zomer zoet, maar na een even-

tuele overstroming worden ze tijdelijk brak. Na wat regenval spoelt het brakke water wel weer uit, maar nog steeds is het niet geschikt als drinkwater voor het vee. Hiervoor is in de polder en op de kwelders speciaal een drinkwaterleiding aangelegd. Vroeger zijn voor dit doel drinkdobben aangelegd, ringvormige poelen met een hoge wal, waar het vee bij hoog water veilig kon staan en drinken. It Fryske Gea heeft ook een aantal hoge, nieuwe drinkdobben aangelegd. Dit hoeft dus geen belemmering te zijn voor inscharing van bijzondere rassen.

Vluchtplan

Maar ook de omvorming van zomerpolders tot kwelders, de verkweldering, heeft gevolgen voor het ingeschaarde vee. Bij plotselinge hoge waterstanden kan dat in de problemen komen. Hiervoor moet een vluchtplan worden opgesteld dat erin voorziet dat de evacuatie binnen 36 uur kan plaatsvinden. Zo'n plan is in de maak, maar het heeft nogal wat voeten in de aarde omdat veel partijen er iets over te zeggen hebben, namelijk zoals: de pachtervereniging, het waterschap, Rijkswaterstaat en de gemeente. ●

Ingeschaard vee en paarden hebben de ruimte op de kwelders van het Fryske Gea